

פרידריך הגדול

גרידא? האין היא מתבטלת מפני האסטרטגיה הטוטאלית, ונבלעת בתוכה? אילו היתה מסקנה זו נכונה, הרי שהיינו נופלים מן הפח אל הפחת; שכן, להיות חסרי אסטרטגיה-צבאית מסוכן לא פחות מאשר להיות בלעדי האסטרטגיה הטוטאלית. ודאי, היעדר ראייה בהירה על האסטרטגיה הטוטאלית עלה לנו ביוקר רב במחצית-מאה זו של המלחמה הקרה; אך אל לנו לשכוח שאי-הערכה לאסטרטגיה הצבאית היא אשר הביאה להתמוטטותה של צרפת ב-1940, גררה אחריה את נפילת אירופה. זאת ועוד: היום, אל מול עצמתם של כלי-הנשק החדשים וההוצאות הגדולות-והולכות שכלי-נשק אלה מחייבים — וכן לנוכח החלוקה הדו-קטבית של העולם בזמננו — חשיבותם המדינית של הגורמים הצבאיים גדלה באופן ניכר; עד שקיים היום הכרח מוחלט, בשביל להבטיח את הבטחון או את השלום, בתפיסה נכונה של הפתרונות הצבאיים הניתנים לביצוע. כיצד ניתן לבחור מתוך המכלול העצום של טכניקות וטקטיקות את הפתרון המתאים לצרכים, אם אין בידך אסטרטגיה טובה?

וכך ניתן לומר כי יחסה של האסטרטגיה-הצבאית לאסטרטגיה-הטוטאלית הוא ממש כיחסה של זו האחרונה אל המדיניות. בשני המקרים מוצאים אנו אותן השפעות-גומלין עצמן, ואותן כפיפויות. אך בעוד האסטרטגיה-הטוטאלית מופיעה כגורם-מבצע שלום, אין האסטרטגיה-הצבאית אלא חלק בתוך מכלול — חלק אשר תכופות יהיה עיקרי, אך לעתים יהיה מסייע בלבד.

האסטרטגיה-הצבאית הפכה עתה מורכבת הרבה יותר. פעם היתה יבשתית צרופה או ימית צרופה; כיום יש בה לפחות שלושה מרכיבים: גרעינית, אווירית, יבשתית; או גרעינית, אווירית, ימית; ובשיאה הריהי גם גרעינית, גם אווירית, גם יבשתית וגם ימית בעת ובעונה אחת. המוח האנושי מתקשה להשתלט על מכלול מורכב זה אם אינה מנחה אותו דרך מחשבה אסטרטגית נכונה.

המדיניות, על-מנת לאפשר לחישובים אלה להתאים את המטרות או האפשרויות שלו לאלו הקורה-תוחם בין המדיניות לאסטרטגיה הוא, על-כן, תיאורטי לחלוטין. ויצוין, דרך אגב, כי במציאות אותו אדם עצמו — זה העומד בראש השלטון — הוא שחייב לטפל בשתייהן; ממש כשם שהמפקד הצבאי מטפל תמיד, במקביל, בשיקולים אסטרטגיים וטקטיים כאחד. אולם חשוב שתודעת האחראים תבחין תמיד בבירור בין שני תחומי מים אלה. המדיניות, הקובעת את יעדי הפעולה, מקורה בהשקפת-היסוד שהיא חותרת להגשימה, בחוש הקולע לשאיפות האמיתיות של העם ובהערכה מדויקת של האפשרויות החומריות. רק בתחום אחרון זה רשאית האסטרטגיה להתערב, על-מנת להבהיר את הנבצר ממנה. משנקבעה המטרה, מתחילה האסטרטגיה למלא את תפקידה — בתנאי שהמשימה שהוצבה לה נמצאת בתחום יכולתה. אך גם כאן אסור לטעות טעות יסוד ולדמות את האסטרטגיה לטקטיקה; כלומר, אסור לה לערוך רשימת האמצעים החומריים הדרושים — מתוך הנחה שבלעדיהם יהיה הכרח לשנות את המשימה. האמצעים החומריים אינם אלא אחד הגורמים שבנוסחה א כ פ ז * . רק המטפלה כ"פז" בשלמותה — היא הקובעת. אם "כ" קטנה מדי — אזי "פ" ו"ז" חייבות להיות גדולות מאוד; ויהא צורך בנקיטת אסטרטגיה-עקיפה. הדבר שהאסטרטגיה אָמנם חייבת לסרב ליטול על עצמה הוא משימה המנסה להשיג הצלחה כשלושר-תה עצמה מעטה, בזמן קצר וכשהכוחות המוראליים אינם מספיקים. המונולוג של ראש-הממשלה המשוחח עם-עצמו ותהה על נקודות-הראות המדיניות והאסטרטגיות השונות — צריך, בראש-וראשונה לבחון, אם המהלכים המוצעים על-ידי האסטרטגיה תואמים מבחינת המאמץ ומשך-הזמן הנדרשים בשבילם, את האפשרויות המדיניות — בכדי שיבחר את-הכך את אותם הפתרונות העשויים לענות בעת ובעונה אחת על הציוויים המדיניים ועל אלה האסטרטגיים.

דומני — כי זהו, לאמתו, מעמדה של האסטרטגיה הטוטאלית. יתכן ותשאל: מה אס-כן נשאר מן האסטרטגיה הצבאית?

* א — אסטרטגיה; ב — כוחות גשמיים; פ — גורמים פסיכולוגיים; ז — זמן.

בשולי המאמר

מה בין האסטרטגיה לארגון הממושל?

אלימ שלמה גזית

להבהרת מושג האסטרטגיה הכוללת, אשר, כדברי חקנון-השדה האמריקאי (על "אסטרטגיה-לאומית"), "הנה התכנון לטוח-ארון, שבראמצעותו מפעילה מדינה את כוחותיה על-מנת לממש את מטרותיה"; כן מגדיר המחבר את הכפיפות-ההיארארכית הברורה שבין האסטרטגיה גיה הכוללת לבין האסטרטגיה הצבאית, אשר

ובהניחי שמרבית הקוראים, כמוני, לא קראו את החיבור השלם — נדמה לי שיש טעם להעיר הערות מספר בשולי המאמר הפרסם כאן. * את עיקר דבריו שבמאמר, מקדיש ג' בופר

הערות אלו מתייחסות אך ורק למאמרו של ג' בופר, את ספרו, "מבוא לאסטרטגיה", טרם קראתי; ויתכן, איפוא, שיש כאן משום מעשה-עוול כלפי המחבר, אשר בחיבורו המקיף, מרחיב ודאי את הדיבור על כל אותן נקודות (ולא-אספק רבות אחרות) אשר ברצוני לעמוד עליהן — ואגב כך מאירן ומסבירן. עם זאת —

צריכה להיות משולבת בה קשורה אליה וכפופה לה.

אולם את עיקר מרצו משקיע המחבר בהגדרת המושגים ובהבהרתם — בעוד שנדמה לי שדוקא בשאלה זו כמעט ואין יותר ויכוח, לפחות לא בקרב כל אלה השותפים, בכל מקום ומקום, למלאכה של גיבוש המדיניות-הלאומית. הקושי ואי-הבהירות דומה שאינם בתחום העקרון אלא במעשה; כיצד ניתן „להקיף ול- הפעיל” — כהמשך דברי אותו תקנון אמריקאי — „את כל גורמי-העצמה של המדינה — המדיניים, הכלכליים, הפסיכולוגיים והצבאיים” — הלכה למעשה. ועל כך, או אף על עצם הצגת הבעיה, אין גנ' בופר אומר דבר במאמרו — ואף אינו מזכיר כלל את הצורך בעצם הצגת צד זה של הבעיה.

ככל בעצם הצגת המעבר מתקופת המנהיג המצביא (נוסח „אלכסנדר מוקדון, לואי ה-14, פרידריך הגדול ונפוליון”) אל מול שגטות הממשל הקולקטיביות-דמוקרטיות, שנתפתחו במאה ה-19, יש משום פשטנות יתר (ושוב) יש להסתייג: יתכן שהביסוס הניתן בספר מכיל ניתוח מעמיק ורחב יותר של בעיות אלו — אך הדברים הנכתבים כאן יכולים להתבסס רק על הנוסח המופיע במאמרו (האמור). אמנם, נכון שיש שוני עקרוני בין המנהיג הלאומי האבסולוטי לבין שלטון ראשי ממשלה נבחר אשר סמכויותיו מוגבלות לפי חוק ואשר מפקיד למעשה את כל הסמכויות לגבי ארגון הכוחות הלוחמים, הכנתם והפעלתם תם בידי איש אחד. אך לא בכך שורש הבעיה. בהמשך דבריו, כאשר מוזכרת שיטת ההנהגה על המדינות בתקופת מלחמת-העולם השנייה, מתברר מיד, כי אמנם בכל אחת מן המעצמות קיבל ראש-השלטון את האחריות המוחלטת גם לניהול המלחמה וגם לשליטה בכוחות. מבחינה עניינית לא היה בנקודה זו הבדל בין מדינות בעלות משטר דמוקרטי, כבריטניה וארה"ב, לבין מדינות טוטאלטריות — כגרמניה הנאצית, איטליה הפאשיסטית וברית-המועצות (פרט, כמוכן, להבדלי אופי אישיים של המנהיגים). והכל זאת, קיים שוני מהותי עמוק בין אלכסנדר מוקדון ונפוליון לבין צ'רצ'יל או היטלר. שוני זה נובע מגורמים שכמעט ואין להם קשר לבעיות חוקה ומשטר. השוני — מקורו בדמות השונה לחלוטין של חברה ומדינה חדישות. מצד אחד, והבעיות הסבוכות של המלחמה בזמננו, מצד שני. חב" דה ומשק חדישים — המאפין אותם הוא המשק הלאומי-הכולל. שוב אין, למעשה, בתוך המשק הלאומי-ארצי „יחידות” משקיות. עצמ" איות-למחצה, „סקטורים” או אזורים משקיים.

קיימת בו מערכת-פעילות ענפה המקיפה את כל גילוייהם של חיים משקיים במדינה באורג" ניום אחד, ומערכת מגוונת של שירותים אשר המדינה החדישה מספקת לאוכלוסיתה — בלויית מערכת משוכללת של גביה ציבורית, למימון כל הפעולות הללו. שלוש מערכות אלו, המשלימות אשה את רעותה, הפכו את המדינה למנגנון רגיש, הפגיע ביותר לכל זעזוע וזנז פסי, כלכלי או נפשי — אך גם למצבור-ענק של כוח, שכל משאביו ניתנים לניצול ולהפעלה ברגע הדרוש, עלייזי ההגנה המרכזית. התוצאה הבלתי-ימנעת מהתפתחות זו היא ההכרח בקיומו של ממשל יעיל ותכליתי, שיאפשר לחברה ומשק אלה להיות את חיהם הן בעתות שלום והן — על אחת כמה וכמה — בימי מלחמה.

דומה כי בעית ארגון החברה והמשק, למל" חמה ובמלחמה, היא אולי החידוש הגדול והי מכריע אשר משפיע על התהוות האסטרטגיה הטוטאלית. התפתחות זו היא גם גורם נכבד ביותר שהשפיע רבות על דמות המלחמה בזמננו. רגישות העורף האזרחי ופגיעותו הרבה מזה, והתפתחות אמצעי-לחימה המאפ" שרים פגיעה למרחקים גדולים ביותר (האוי" ריה; ובתקופה האחרונה — גם הטילים) מזה, הביאו באורח טבעי להרחבת זירת המלחמה — כך שהיום שוב אינה מקיפה רק את הכו" חות הלוחמים. בשדה-קרב מוגבל בשטח אלא את המדינה כולה, על אזרחיה ומשאביה. שי" נוי חל לא רק במשמעות אמרתו של קלאוד" ביץ בענין המלחמה שהנה „המשך המדיניות באמצעים אחרים”, אלא גם בתחומי-יטוד אחרים של חזיון-המלחמה. כיום נתפשטה המל" חמה, שהיתה פעם מצומצמת לכוחות-לוחמים בלבד, כלפי יעדים אחרים. שוני זה — הוא המקשה כל כך להבחין היום היכן מתחילה מלחמה והיכן מסתיימת מדיניות, כאשר באמר צעות סוגי-הפעולה המדיניים, הכלכליים והי פסיכולוגיים ניתן לפעול נגד יריב באופן רצוף, בכל עת, אף ללא כל מצב-מלחמה פורמאלי. מכאן נבע גם הצורך להמצאת מונח חדש — „מלחמה קרה”.

החידוש השני, החשוב גם הוא, ששינה את דמות המלחמה הנו הפיתוח הטכנולוגי הנמרץ של הנשק וציווד-הלחימה, המחייב גיוס מלוא המשאבים הכלכליים והמדעיים-טכנולוגיים. ב" מאבק הבלתי-פוסק על השגת עליונות בתחום החימוש החדש שהיא הנאי מוקדם לכל סיכוי של התמודדות והכרעה במלחמה. הבעיה, אמ"כ, אינה בהיעדר מנהיגים-גאונים, כמצביאי העבר, אשר יוכלו למנוג ולשלב בגופם את השיקול „צבאי” עם „אזרחי”.

אלא הי דר אפשרות פיסית להקיף את מכלול הבעיות עליידי אדם אחד. ושאלת השאלה: מה נעשה בכדי ליצור מנגנון אשר יוכל לרכוז, למיין, לנתח, את אינסוף הנתונים והי גורמים ולגבש מדיניות כוללת.

הפתרונות המוכרים היום הם בשני כיוונים: הראשון — ארגוני; השני — מדעי.

הבעיה הארגונית מתבטאת במציאת דרך לשי" לובם ולתיאום-פעולתם של הגורמים הרבים המרכיבים את חיה של מדינה וחברה חדי- שות. באורח טבעי עוסק ובקי כל גורם וגורם רק בדברים שבמסגרתו המוגבלת. יתר על כן — כמעט ללא יוצא-מן-הכלל, מהות גורם כזה קבוצת-לחץ בעלת אינטרסים „משוריינים” ברורים, המנוגדים לרוב לאלה של גורם אחר או גורמים אחרים.

המקום היחידי במדינה בו חייבת, מבחינה מוסדית, להתגבש ראייה כוללת הנו שולחן הממשלה, שם נפגשים בדרך-כלל מיצגי האינ- טרסים השונים. אולם, ממש כשם שאין איש אחד יכול להקיף את

נפוליון

מכלול הבעיות כולו — כן אין יכולים להקיפו גם 15 או 20 איש, אשר בדרך-כלל אינם אנשי מקצוע הבקיאים, בכל תחום ותחום אלא אנשי-מדינה, העוסקים וטרודים בעיסוקים רי" בים ושונים, שרים אלה,

בכל הנוגע לידע המקצועי, סמוכים ותלויים כמעט-לחלוטין בעצת עוזריהם המומחים; ואילו אלה האחרונים — ככל שהם רחוקים יותר משולחן הממשלה כן גם רחוקים הם יותר מן הראיה והדאגה הכוללת.

הפתרון הארגוני הראשון הוא הקמת גופים מיוחדים לתכנון ולגיבוש מדיניות, המשלבים בתוכם את נציגי כל הגורמים השונים — ודוקא בדרג המומחים. דוגמה טובה לכך היא המועצה-לבטחון-לאומי שליד נשיא ארה"ב (N.S.C. — National Security Council), אשר חבריה אמנם נמנים בעיקר, עם דרג השרים ומנהלי רשויות-מיוחדות (כגון „רשות- הביון המרכזית”), אך כל תפקידה — לדון ולגבש מדיניות לפי מחקרי-מטה המוגשים על-ידי המנגנון המסועף, הצמוד למועצה, של עוזרים, ועדות ועודות-משנה הכולל נציגים- מומחים מן הגורמים והמוסדות השונים.

הפתרון הארגוני השני הוא בהקמת מוסדות לימוד אשר מגמתם לקרב קציני-צבא ועובדי מדינה בכירים לראיה הכוללת של האסטרטגיה

